

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUAMET

**Põllumajandus- ja Toiduameti
aastaraamat 2025**

Sisukord

Eessõna	3
1. 2025. aastast üldiselt	4
2. Organisatsiooni arendamine, muutused ja mõju kasvatamine	5
3. Sigade Aafrika katk	7
4. Turgude avamine Eesti ettevõtjatele	9
5. Loomaheaolu operatiivüksus kannab nime KÄPP	10
6. Toodete mittevastavus ja pettuste avastamine toiduahelas ja pakendites	12
7. Taimekaitsevahendite turule lubamine ja ohutus	14
8. Tarbijani jõudev toit peab olema inimese tervisele ohutu	15
9. 2025. aasta järelevalvenumbrites	17

Eessõna

Heameel on sisse juhatada Põllumajandus- ja Toiduameti 2025. aasta ülevaade. See on lühike, kuid sisutihe kokkuvõtte tööst, mis kirjeldab hästi ameti eripalgelist ja laiahaardelist panust.

Aasta alguses peadirektorina ametisse asudes tulin enda jaoks uude ja väga laia valdkonda. Soovisin võtta aega, et organisatsiooni ja teemasid põhjalikult tundma õppida, kuid samas oli vajadus alustada muudatuste tegemist, et ellu viia visioon asjatundlikust, toetavast ja mõjusast riigiametist ja ohutu ja tasakaalus toidusüsteemi kujundajast. 2025. aasta keskseks fookuseks kujuneski ühiselt üle vaatamine, mille nimel PTA töötab ja millest igapäevastes otsustes lähtume. Sõnastasime ameti eesmärgi ja väärtused nii, et need annaksid selgema sihi, aitaksid teha valikuid ja hoida ühtset joont ka keerulistes olukordades.

Minu jaoks oli aasta kõige kõnekamaks proovikiviks suvine sigade Aafrika katku kriis. Asutuse vastutuse ja tegutsemisvalmiduse ulatus sai minule selgemaks just selle ja asutuse ajaloos esimest korda välja kuulutatud hädaolukorra juhtimise kaudu. Esile tulid teravalt parendamist vajavad kohad, aga ka meie inimeste tugevused. Nägin lähedalt, kui professionaalsed, pühendunud ja koostööaltid on PTA kolleegid ning partnerid teistes asutustes ja ettevõtetes. Aitäh tiimile ja kaasunud partnerasutustele ja ettevõtetele, kellega koos kriisi lahendasime!

2025. aastal alustatud muutustega jätkame ka 2026. aastal. Oleme alustanud juhtimismudeli muutust, kus liigume avalikus sektoris juurdunud valdkondlikust juhtimismudelist teenusjuhtimise põhimõtteid rakendava funktsionaalse juhtimismudeli suunas. Eesmärk on kujundada asutusest teadmuse jagamise ja tõhusa järelevalve ning menetlusprotsessi toel tugev partner põllumajandus- ja toidusektorile. Jätakuvalt on eesmärk hoida Eesti toiduohutus ja meie taimede ja loomade tervis ning loomade heaolu kõrgel tasemel.

Raimo Heinam

Põllumajandus- ja Toiduameti peadirektor

1. 2025. aastast üldiselt

Põllumajandus- ja Toiduameti (PTA) 2025. aasta ja ühtlasi viies tegutsemisaasta oli suuremate muudatustega alustamise aasta. Alguse sai juhtimismudeli uuendamine ja ametiga liitus uus peadirektor Raimo Heinam. Muudatuste elluviimise käigus sõnastasime ameti uued väärtused ja uuendasime ameti eesmärgi sõnastust ja pidepunkti.

Oleme fookusesse toonud „Üks tervis“ (*One Health*) lähenemise, mis kätkeb endas inimeste, loomade ja keskkonna tervise omavahelist seotust ja seda, et neid tuleb kaitsta koos, mitte eraldi. PTA rolliks on selle lähenemise eest seismine. On oluline, et Eesti inimeste toidulauale jõuab ohutu ja tervislik toit, loomade heaolu ja tervis on tagatud, põllud annaksid head saaki ning et eelnimetatud valdkondades poleks rikkumisi ega pettuseid. PTA teeb tööd selle nimel, et märgata riske ja võimalikke rikkumisi varakult. Panustame sellesse, et tarbija oleks teadlikum ja nõudlikum ning tootja kannaks oma vastutust. Nende eelduste täitmisel on võimalik jõuda tulemuseni, et kõikides ameti hallatavates valdkondades on rikkumisi võimalik ennetada.

Alustasime juhtimismudeli muudatuste elluviimist etapiviisiliselt. Aasta alguses moodustus loomaheaolu operatiivüksus, kes reageerib keskselt vajalikele vihjetele ja sündmustele. Samuti kadusid ametis peadirektori asetäitjate ametikohad.

PTA annab oma tegevusega märkimisväärse panuse, et Eestis toodetud toit jõuaks nii Euroopa kui kolmandate riikide turgudele. Panustame ka sellesse, et meie põllumeeste ja toidutootjate maine oleks usaldusväärne. 2025. aastal andsime oma panuse 17 uue turu avamiseks. Iga Eestist pärit loom, loomne saadus ja taim vajab kolmandasse riiki liikumisel ja ekspordil sertifikaati. Loomade ja paljundusmaterjali väljaveoks väljastasime 2678 ja 5845 lemmikloomade mittekaubandusliku liikumise sertifikaati ja 6490 loomse toidu, loomsete kõrvalsaaduste ja sööda sertifikaati. Fütosertifikaate väljastasime kokku 8294.

Ametile on ette heidetud pikki taimekaitsevahendite turule lubamise järjekordi. 2025. aasta jooksul langetati 57 turule lubamise otsust. See on viimaste aastate suurim

muutus, mis õnnestus tänu meeskonnas ja tööprotsessides tehtud muudatustele.

2025. aastal jõustus kohtulahend kuues PTA osalusel peetud kohtuasjas. Märgilise tähtsusega on AS M.V.Wooli teise kohtuastme lahend, mis kinnitab, et 7 aastat tagasi tehtud otsus oli õige ehk toiduohutuse eest vastutab toidu käitleja ja tarbijani jõudev toit peab olema ohutu inimese tervisele. Ka teise astme kohus nõustus, et ettevõtte tootmisüksuste sulgemise meede oli vajalik ja tootmiskeskonda ning toiduohutust pole võimalik teineteisest lahutada. Viimati nimetatud kohtuasjas on nii ettevõtte kui ka amet pöördunud kassatsioonkaebusega Riigikohtu poole, Riigikohus pole veel otsustanud, kas asja edasi menetleda. 2026. aastasse kandus menetlusi 25 kohtuasjas.

2025. aastal esitati ametile 25 vaiet, millest 10 lõppes vaideotsusega. Tagastasime 15 läbivaatamata vaiet. Amet alustas 12 juhul isikute suhtes väärteomenetlust. Nende rikkumiste tuvastamise ja väärteo menetlemiseks vajalike tõendite kogumine on keeruline ja ajamahukas ning ei pruugi anda alati oodatud tulemusi.

Seisuga 31.12.2025 oli PTA-s aktiivses töösuhtes 460 teenistujat, kellest 87% oli kõrgharidus. Ameti ülesannete täitmiseks kasutati 2025. aastal 24 384 006 eurot.

Ametil on üle 45 600 kliendi ja tegime 24 800 järelevalvetoimingut, mis hõlmab üle-Eestilisi seireid ja valdkondlikke järelevalveid. Ettekirjutisi tegime mullu 1922. Aasta lõpus klientide seas läbi viidud uuring näitas, et meie kliendid on meie teenustega rahul, üle 75% küsitlusele vastanutest hindas meie järelevalve asjatundlikkust ja ametnike toetavat suhtumist väga kõrgelt. Lisaks toodi välja, et ametnikud on lahendustele suunatud suhtumisega ja alati professionaalsed. Eraldi viis Turu-uuringute AS läbi usaldusväarsuse uuringu, mille põhjal saab öelda, et 60% eestimaalastest peab PTA tegevusi usaldusväärseks.

2. Organisatsiooni arendamine, muutused ja mõju kasvatamine

2025. aastat võib pidada suuremate muutuste alguse aastaks. Aasta esimeses pooles sõnastasime ameti uue eesmärgi, milleks on „**panustame tasakaalus toidusüsteemi, et terves Eestis oleks hea elada**“. Samuti on nüüdseks ametil uued väärtused:

asjatundlik, toetav ja mõjus. Need kaks tervikuna annavad ameti igapäevategevustele ja juhtimisotsustele selgema raami, et lahendada erinevaid olukordi ja langetada otsuseid alates värbamisest kuni tunnustamiseni. Nii eesmärgi kui väärtuste sõnastamisel kaasasime terve organisatsiooni.

Alustasime PTA-s ka **juhtimismudeli** analüüsimist, mille tulemusena muutus ameti põhimäärus paindlikumaks. Toimus eeltöö, et luua rolliselgus ja kaardistada vastutusulatus. Suuremad muudatused toimuvad 2026. aasta esimesel poolel.

Amet võttis selgema suuna **koolituskvaliteedi parendamisele**. Läbi aastate on ameti teenistujad olnud oodatud partneriks erinevatele organisatsioonidele ja meie spetsialiste on oodatud esinema erinevatele koolitustele. Selleks, et vastata veelgi rohkem nii sisemiste kui väliste koolituste ootustele, lõime sisekoolitajate arenguprogrammi. Sisekoolitaja jagab koolitustel kolleegidele teadmisi ja toetab nende arengut, arendades spetsiifilisi oskusi, kujundades arusaamu ja hoiakuid ning edendades enesearengut. 2026. aasta esimeses kvartalis saab tasemetunnistuse 28 esimest sisekoolitajat.

Suurim märksõna oli **võimalike loomataudide ennetamine**, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine. Varakevadel tabandus kesk-Euroopas mitmeid farme suu- ja sõrataudiga, mistõttu alustas amet Eestis ennetustegevuste elluviimisega. See hõlmas farmiomanike teadlikkuse tõstmist, aga ka ennetustegevusi, mille suunasime reisijatele, looduses liikujatele ja teistele järelevalvet tegelevatele asutustele, kes vajadusel peavad sisenema loomapidajate territooriumitele.

Lisaks suunasime suurema tähelepanu sisemiseks **kriisikoolituseks ja valmisoleku tagamiseks**. Korraldasime regioonides erinevaid õppuseid, aset leidis ka kriisikommunikatsiooni õppus. Samuti toimusid valdkondlikku võimekuse tagamiseks erinevad koolitused.

Näiteks tegime koostööd Sisekaitseakadeemiaga, et **koolitada jahimehi ja nende koeri metsas hukkunud metssigade leidmiseks**. Metsseakorjuse kiire leidmine ja eemaldamine on kriitilise tähtsusega, et vältida viiruse levikut. Treenitud koerad

suudavad avastada korjuseid kiiremini ja täpsemini raskesti ligipääsetavates kohtades, kus inimene neid tihti ei märka. Esmase baaskursuse lõpetasid üheksa koera ja kaheksa koerajuhti.

Esmakordselt toimus ka **veterinaarjärelevalve ametnike abide kursus**. Tegemist oli 500 tunnise koolitusega, mis toimus koostööprojektina Eesti Maaülikooliga.

Alates juulist 2025 hakkasime mahepõllumajanduse kultuuride kontrollimiseks kasutama PRIA **fotoäppi Iva**, mis võimaldab klientidel saata asutusele vajaliku tõestuse mugavalt ja kiiresti oma nutiseadmest. Tegemist on IT lahenduse näitega, mille põhjalik ettevalmistus ja kasutuselevõtt on toonud tulemuse, kus ka järelevalveametnike töö on tänu kaasaegsetele vahenditele hõlpsam.

Korraldasime ka erinevaid teavitustegevusi. Aasta alguses, mil Euroopas leidsid üle aastakümnete aset **suu- ja sõrataudi puhangud**, tuli ka Eestis luua teadmine, millise ohuga on tegu ja kuidas nii loomade kui loomsete toodetega võivad erinevad taudid riiki jõuda. Teavitus oli suunatud nii reisijatele, looduses matkajatele kui ka loomaomanikele. Tõstisime reisijate teadmisi ka taimetervise valdkonnas. Kahel korral panustasime Tallinna Lennujaamas infopäeva korraldusse, kus olid fookuses **pagasiga kaasa toodavad taimed ja nende saadused**. Juba mitmendat aastat koostame temaatilisi **reklaame koolinoortele suunatud Valemivihikus**, kus läbi mänguliste ülesannete või tekstide anname ülevaadet ameti tegevusvaldkondadest. Septembrist kuni novembrini pöörasime suuremat tähelepanu lemmikloomade heaolule, tuues meediasse ja tänavatele **loomade heaolu kampaania „Tee teadlik valik!“**. Kampaania eesmärk oli tõsta elanikkonna ja loomapidajate teadlikkust loomade heaolu teemal. Terve aasta vältel keskendusime sotsiaalmeedias **e-kaubanduse teemadele**, kus iga kuu postitasime tarbijale suunatud teemasid seoses toidu ostmisega.

3. Sigade Aafrika katk

Sigade Aafrika katk (SAK) on väga nakkav viirushaigus, mis ohustab nii kodu- kui ka

metssigu. Haigusele puudub ravi ja selle vältimiseks ei ole vaktsiini, mistõttu on taudi ennetamisel määrava tähtsusega ranged ja järjepidevalt rakendatavad bioturvameetmed. Taudi puhkemise korral on peamiseks tõrjemeetmeks võimalikult varajane avastamine ja nakatunud loomade hukkamine. Viirus levib otsese kontakti kaudu nakatunud loomadega, samuti saastunud keskkonna, transpordivahendite, riiete, töövahendite või loomsete saaduste kaudu.

Eestis on sigade Aafrika katk olnud seakasvatusektori jaoks viimase aastakümne kõige tõsisemaks väljakutseks. Haiguspuhangu kogumõju tõi 2025. aastal Eesti majandusele 21 miljonit eurot kahju ja maksutulu vähenes ca 9 miljoni euro võrra. Mullu registreeriti Eestis kodusigadel kokku **11 sigade Aafrika katku kollet**. Taudi tõrjumiseks tuli **hukata ligikaudu 62 000 kodusiga**. Võrreldes eelneva aastaga suurenes oluliselt ka SAK-positiivsete metssigade arv ja nakatunud loomade leviala laienes Kesk-Eestisse. SAK ei näita vaibumise märke Eestis ega ka teistes Euroopa riikides, mistõttu püsib kodusigade nakatumise oht kõrge, eriti suveperioodil.

2025. aastal kuulutasime sigade Aafrika katku leviku tõttu esmakordselt välja hädaolukorra. Taudi tõrjumiseks rakendasime mitmeid erakorralisi meetmeid. Esmakordselt oli sigalate ümbruses viibimiskeeld, et vähendada nakkuse leviku riski ja piirata kõrvaliste isikute ligipääsu. Viibimiskeeld kehtestati kokku 30 seafarmi ümber ja samuti kehtestas amet viibimiskeelu hukatud loomade võimaliku matmispaiga ümbruses.

Taudi tõttu **hukkunud või hukatud sigade kahjutustamine osutus suureks väljakutseks**. Katsetasime võimalust põletada tabandunud sigu lru elektrijaamas, kuid katsed ei osutunud edukaks. Taudi tõrjumisel võeti seejärel kasutusele Atria Eesti AS loomsete kõrvalsaaduste käitlemise üksus. Lahendusena otsisime võimalust kasutada loomsete jäätmete käitlemiseks tehast Lätis, kuid ka see plaan ei õnnestunud Läti enda taudistunud farmide sigade ümbertöötlemise vajaduse tõttu.

Taudiolukord tõi kaasa ka ühiskondlikult keerulisi olukordi. PTA pidi esmakordselt silmitsi seisma farmi juures toimunud **protestiga, kui Viljandimaal asuva Nurme küla seafarmi ümber kogunesid inimesed**, kes püüdsid takistada haigestunud sigade

hukkamist. Ameti peadirektor ja farmi omanik tegid ühispöördumise, kutsudes inimesi üles kogunemist vältima. Vaatamata sellele koondus farmi ümber rahvahulk, kes viibis kohapeal mitme päeva jooksul.

Rahvusvahelisel tasandil tegid Eesti, Läti, Leedu ja Poola juhtivad veterinaarametnikud ühispöördumise, rõhutades, et eriti ohtlike loomataudide, näiteks SAK-i korral lähtuvad riigid ühistest põhimõtetest. Kõrvalekalded toovad kaasa vältimatud piirangud loomade ja nendelt pärinevate saadustega kauplemisele. Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on kohustatud reageerima taudipuhangutele kooskõlas vahetult kohaldatavate Euroopa Liidu õigusaktidega.

Sigade Aafrika katk kujutab jätkuvalt märkimisväärset ohtu Eesti seakasvatusele. Tõhus seire, bioturvalisuse meetmete rakendamine ja koostöö loomapidajate, jahimeeste ning riigiasutuste vahel on võtmetähtsusega taudi leviku piiramisel ja kontrolli all hoidmisel.

Taudi levikuga seotud olukorra selgitamiseks ja avalikkuse informeerimiseks tegi amet kogu perioodi vältel aktiivset teavitustööd. PTA avaldas jooksvalt teavitusi ja pressiteateid ning korraldas kolm pressikonverentsi, et pakkuda avalikkusele ühtset ja ajakohast infot. Samuti tuli ametil korduvalt ümber lükata levima läinud valeinfot. Näiteks levis avalikkuses arusaam, et hukatud sigu oleks võimalik SAK-i puhangute korral komposteerida. Kuid selline käitlemisviis ei ole sigade Aafrika katku puhul lubatud ega taudi leviku tõkestamiseks sobiv.

4. Turgude avamine Eesti ettevõtjatele

2025. aastal andsime oma panuse 17 uue turu avamiseks. Iga Eestist pärit loom, loomne saadus ja taim vajab kolmandasse riiki liikumisel ja ekspordil sertifikaati.

PTA-l on Eesti toidukäitlejate ja loomakasvatustevõtete ekspordi võimekuse kasvatamises oluline roll. Meie tegevus on seotud ekspordiks turgude avamisega, mis hõlmas 2678 loomade ja paljundusmaterjali väljaveo sertifikaadi ja 5845

lemmikloomade mittekaubandusliku liikumise sertifikaadi väljastamist. 2025. aastal allkirjastas Eesti Hiinaga piima ja kala toiduohutuse protokollid, et toimuda saaks meie ettevõtetele oluline kaubavahetus.

Uue avamere kalatoodete lepinguga loome täiendavaid võimalusi Eesti kaugpüügisektori toodete ekspordiks Hiina turule ja laiendame eksporditavate toodete nimekirja. Ka piimatoodete protokoll laiendab eksporditavate toodete nimekirja. 2025. aasta seitsme kuuga eksporditi Hiinasse 22,5 miljoni euro väärtuses Eesti päritolu põllumajandussaadusi ja toidukaupa, millest ~60% olid kalad, koorikloomad, molluskid, 25% kakao ja kakaotooted, 8% külmutatud puuviljad, 4% vadak ja 3% linnaseõlu.

Äridiplomaatia on üks olulisemaid instrumente ettevõtete toetamisel välisturgudel ja meie valitsuse üks prioriteetidest. **Eesti peamised ekspordiartiklid on jätkuvalt piim, kala ja teravili**, kus isevarustatuse tase on kõige kõrgemal tasemel vaatamata erinevatele kriisidele põllumajandussektoris ja laiemalt.

Otsekontakti loomise eesmärgiga toimus kohtumine ka Saudi Toidu- ja Raviameti tegevjuhi ja Saudi Araabia Eesti suursaadikuga. Kontakti loomine aitab kaasa, et Eesti ettevõtted pääseksid oma toodetega kiiremini Saudi Araabia suurele ja kasvavale turule. Kohtumisel käsitleti nõuete selgitamise vajadust meie ettevõtjatele, et oleks ette teada, mis on turule sisenemiseks vajalik ja milliseid sertifikaate ja kinnitusi tuleb esitada. Saavutasime kokkuleppe, et korraldame videoseminari, kus Saudi Toidu- ja Raviameti esindajad saavad vahetult selgitada reegleid Eesti ettevõtjatele, kellel on soov turule siseneda.

5. Loomaheaolu operatiivüksus kannab nime KÄPP

Tõhustame oma tegevusi ja ühe suurema muudatusena tugevdasime loomaheaolu valdkonda ning operatiivset valmisolekut. Lõime eraldi operatiivüksuse eesmärgiga muuta loomaheaolu pöördumistele reageerimise tõhusust ja mõjusust. Operatiivüksus tegutseb üle Eesti. Märkimisväärse osa 2025. aasta juhtumitest

moodustasid olukorrad, kus **loomaheaolu probleemid olid tihedalt seotud loomapidajate sotsiaalsete probleemidega** ja nende võimekusega loomade eest hoolitseda. Sellistes olukordades ei piirdunud probleemid üksnes loomaheaolu nõuete rikkumisega, vaid peegeldasid ühiskondlikke valupunkte. Juhtumite lahendamine eeldas sageli tihedat ja koordineeritud koostööd kohalike omavalitsuste ja piirkonnapolitseinikega.

Toome välja markantsemad näited operatiivüksuse töö ilmestamiseks.

Raplamaal **võttis üksus omanikult ära 35 taksi**, keda omanik pidas majandusliku kasu eesmärgil väga halbades ja tervist ohustavates tingimustes. Koerad elasid paksu väljaheitekihi sees, õhk oli tugeva ammoniaagilõhnaga ja loomad olid kõhnunud, pelglikud ning hooldamata pikkade küüntega. Emaseid ja isaseid peeti koos, mis tõi kaasa mitme koera tiinuse. Loomade kättesaamine oli keeruline, aega kulus tunde ja ühe looma abistamisel aitas ka Kehtna päästekomando.

Augustis saabus vihje, et ühest korterist levib välja tugevat kassiuriinihaisu ja korteris pidi olema hulgaliselt kasse. Kontrolli käigus selgus, et korteris elas **üksik eakas inimene, kellel oli üle kümne kassi**. Korteripõrandad olid kaetud loomade uriini ja väljaheidetega, korteris olev õhk oli umbne ja segunenud eluohtliku ammoniaagi ehk gaasiga ning loomade terviseseisund oli pea kõigi puhul kriitiline.

Samal nädalal reageeris üksus koos piirkonnapolitseinike ja kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajatega juhtumile, kus **liikumiskustega eakas inimene pidas ühes korteris kahte suurt koera**. Koertega regulaarselt jalutamas ei käidud, mille tõttu oli terve ühe toa põrand kaetud loomade väljaheidetega. Loomad olid käitumiselt pelglikud ja alatoitumuses.

Septembris pöördus ameti poole veterinaararst, kelle hoole alla jõudis väga kehvast seisust kass. Loomaomanik toimetas küll kassi kliinikusse, kuid tal **puudusid vahendid, et võimaldada loomale ravi**, mida loom väga vajab. Omanik soovis kliinikust lahkuda ilma, et kriitilises seisus loom oleks saanud vajalikku ravi. PTA võttis kassipidamise üle ja võimaldas loomale vajaliku ravi. Oli kahtlus, et loomapidajal on veel loomi, siis viis operatiivüksus läbi täiendava kontrolli. Selgus, et **loomapidajal oli veel loomi, kelle**

tervise seisund oli kehv ja omanik ei olnud neile võimaldanud vajalikku veterinaarabi. Korteris oli tunda kasside uriini ja väljaheidete lõhna, loomade karvastik oli määrdunud ja värvunud tumekollaseks, mille põhjal oli võimalik järeldada, et kassid olid elanud enda uriini ja väljaheidete sees pikema aja vältel. Korter oli maast laeni täidetud erinevate esemetega ja korteris liikumine oli tugevalt raskendatud.

Septembris sai üksus pöördumise tähelepanelikult meedikult, kes märkas väljakutse käigus abivajavat looma. Loomapidaja oli jäänud elu hammasrataste vahele ja võitles sõltuvushäiretega, kuid samal ajal vajab abi ka tema **neljajalgne eakas lemmikloom, kellel oli eluohtlik terviseprobleem.**

Kõikide nende juhtumite puhul oli operatiivüksuse otsus võtta loomad omanikelt ära, kuid kõikide nende juhtumite taga paistavad sotsiaalsed probleemid, mida ei lahenda ainuüksi loomade ära võtmine. Need inimesed on erinevatel põhjustel jõudnud olukorda, kus nad ei tule igapäevaste tegevustega toime. Sellised juhtumid ei ole enam erandlikud, vaid oluline osa operatiivüksuse igapäevatööst.

6. Toodete mittevastavus ja pettuste avastamine toiduahelas ja pakendites

Pettus ja eksitav tegevus toidutarneahelas lähevad Euroopa Liidu (EL) ettevõtjatele igal aastal maksma miljardeid eurosid. Sellise tegevuse mõju ulatub aga majanduslikust kahjust kaugemale. Pettus toidutarneahelas võib ohustada rahvatervist, keskkonda, toidu kvaliteeti ja mainet, mille tagajärjel kaob tarbijate, ettevõtjate ja kaubanduspartnerite usaldus asjaomaste sektorite ja ametlike kontrollisüsteemide vastu. Selline usalduse puudus võib muu hulgas väiksema maksutulu ja kaubanduse ning intellektuaalomandi õiguste rikkumise tõttu kaasa tuua ka majanduslikku kahju.

Meie järelevalve näitab, et kuigi paljud rikkumised ei kujuta otsest ohtu tervisele, eksitavad need tarbijaid ja mittelubatud tegevuse avastamine võib põhjustada ettevõtjatele märkimisväärsed kulusid. Tulemustest on selgunud, et probleeme esineb tooraine autentsuse, märgistuse ja isegi pakkematerjali nõuetega. Järelevalve,

analüüsid ja tarneahela kontroll on vajalikud, et avastada pettusi ja tagada turul olevate toodete vastavus nõuetele.

Toidupettuste klassikaliseks näiteks on **mee võltsimine võõrsuhkrutega**. PTA kontrollib igal aastal Eestis müüdava mee autentsust, analüüsides proove akrediteeritud laborites. 2025. aastal võtsid ametnikud 25 proovi üle Eesti erinevatest jaekaubanduse ja hulgikaubanduse ettevõtetest, analüüsides 12 Eesti ja 13 välismaist päritolu mett. Sel aastal tuvastasime Läti ja Leedu päritolu mees võõrsuhkruid. Mesi on looduslik aine, mida toodavad mesilased taimede nektarist või muudest taimsetest eritistest. See peab olema ilma kõrvalmaitse või -lõhnata, käärimise tunnusteta, kunstlikult muutmata happesusega ja kuumutamata ulatuses, mille tagajärjel mee looduslikud ensüümid laguneksid või oluliselt inaktiveeruksid. Toodet, mis sisaldab lisatud suhkruid, ei tohi mee nimetuse all turustada.

Probleeme esineb ka **lastele suunatud toidulisandite** puhul. Kontrollisime 15 toodet, millest kuus toodet ehk 40% ei vastanud nõuetele. 2024. aastal võtsime 30-st tootest proovid, kus 14 toodet ehk 47% ei vastanud nõuetele. Seega saab öelda, et olukord ei ole sisuliselt paranenud. Tulemused küll tervisele ohtu ei kujutanud, kuid mittevastavad partiid tuli viia nõuetega vastavusse või turult kõrvaldada. Mittevastavused seisnesid peamiselt selles, et vitamiinide ja mineraalainete tegelik sisaldus ei vastanud märgistusel välja toodule.

Üks vähem nähtav, kuid oluline pettuse vorm puudutab **puidust pakkematerjali**. Rahvusvahelises kaubanduses peab see vastama rahvusvahelise fütosanitaarmedetmete standardile, mis reguleerib puidust pakkematerjali ülemaailmses kaubavahetuses. Nõuded näevad näiteks ette puidu kuumtöötlust, et puidus olevad kahjurid häviks. Eestis tuvastas amet 2025. aastal kolm juhtumit, kus puidust pakkematerjal oli märgistatud vastavusmärgiga ilma tegevusloata või nõuetekohase kuumtöötlusteta. Nõuetele mittevastav pakkematerjal võib sihtriigis kaasa tuua kauba tagasisaatmise, hävitamise või sisseveokeelu ja kulud jäävad saatja kanda. Riskid võivad kaasneda ka odavamate kaubaaluste ostmisel, eriti siis, kui tarneahel on pikk ja läbipaistmatu.

7. Taimekaitsevahendite turule lubamine ja ohutus

Viimastel aastatel on taimekaitsevahendite turule lubamise protsess Eestis muutunud märgatavalt efektiivsemaks. Kui 2022. aastal lubasime turule 23 toodet, siis 2025. aastaks oli see number kasvanud 57-ni, seal hulgas oli ka 11 Eesti jaoks uue toimeainega toodet. Kokku menetlesime 71 taotlust, mis näitab, et süsteem toimib oluliselt varasemast sujuvamalt ja turule jõuab rohkem vajalikke vahendeid.

Kiirenenud menetluse tingimustes on senisest olulisemaks muutunud otsuste läbipaistvus, järjepidev dialoog sektoriga ja paindlikumad lahendused, mis toetavad nii kasutajate vajadusi kui ka teaduspõhist riskihindamist. Küll aga ei tohi muutuda põhimõtte, et kiirus ei tohi tulla ohutuse arvelt.

Riskihindamise aluspõhimõtte on turvalisus. Taimekaitsevahendite turule lubamine põhineb nii Euroopa Liidu kui ka riiklikel nõuetel. Kuigi toimeaineid hinnatakse EL-i tasandil, on toote turule lubamine riiklik otsus, mis peab arvestama kohalikke kliima- ja keskkonnatingimusi. Eesti asub põhjatsoonis, kus ökosüsteem on tundlikum ja riskid võivad olla teistsugused kui teistes liikmesriikides. Seetõttu ei pruugi kõik Euroopas lubatud tooted sobida Eesti tingimustesse. Samas toetab Eesti võimalusel paindlikumaid lahendusi, näiteks erakorralisi lube, mis võimaldavad lühiajaliselt ohjata konkreetseid kahjureid või haigusi, kui muud alternatiivid puuduvad.

Kiirenev menetlus eeldab ühtlasi, et taotlejate andmepaketid oleksid kvaliteetsed ja kohandatud Eesti oludele. 2024. aastal suurenes tagasi võetud taotluste hulk just seetõttu, et paljud esitatud andmed ei vastanud nõuetele. Varajane suhtlus taotlejatega ja ühine arusaam Eesti spetsiifilistest keskkonnariskidest aitab vältida hilisemaid viivitusi ja tagasilükkamist. **Kvaliteetsete taotluste võtmerolliks on järjepidev dialoog ja koostöö nii tootjate kui taimekasvatajatega.** Läbipaistev selgitustöö aitab paremini mõista turule lubamise otsuseid ja toetab vahendite vastutustundlikku ning teadlikku kasutamist põldudel.

Kuigi toimeainete valik EL-i tasandil on pigem stabiilne, kasvab biopõhiste ja madala riskiga toodete roll. Need lahendused on suunatud täpsemale ja kitsamale kasutusele ning toetavad laiemat liikumist jätkusuutlikuma taimekaitse suunas. Innovatsioon toimub ka formulatsioonides ja kasutusvõimalustes, mis tähendab põllumehe jaoks rohkem valikuid ja paremaid rotatsioonivõimalusi resistentsuse juhtimiseks. Eesti jaoks jääb lähiaastate väljakutseks hoida menetluste tempot, samal ajal suurendades dialoogi ja paindlikkust seal, kus see on ohutult võimalik.

8. Tarbijani jõudev toit peab olema inimese tervisele ohutu

Eestis on umbes 17 000 toidukäitlemisega tegelevat tegevuskohta, kus teeme riskipõhist järelevalvet. 2025. aastal tegime üle 6000 planeeritud riskipõhise kontrolli, lisaks muude asjaolude kontrollimiseks lisandus ligi 2000 kontrolli. Seevastu 2024. aastal tegime ligi 7000 plaanilist kontrolli ning muudel asjaoludel lisandus üle 1000 kontrolli. Kontrollisime üle 86 000 korra erinevaid nõuded. Nendest 18% jagu tuvastasime erinevaid mittevastavusi, millest osi oli võimalik likvideerida kohapeal ja osad vajasisid jõulisemat lähenemist. Teisisõnu on asutus kohustanud tegevuskohtadel likvideerima mittevastavusi ettekirjutuse kaudu. Seda tegid ametnikud 2025. aastal rohkem kui 1100 kontrollil. Eelneval aastal koostasime ettekirjutusi 700 kontrollil.

Toiduohutusnõuete rikkumistele reageerimisel on esmatähtis tarbija tervis ja see kaalub alati üles ettevõtte ärihuvid. Toidukäitlejate kohustus on tagada, et kõik tooted, mis jõuavad polettidele või otse tarbijani, on inimese tervisele ohutud. Kui ilmnevad rikkumised või tekib oht, on nii tootjal kui riigil esmatähtis tegutseda viivitamata. Ka siis, kui see tähendab majandustegevuse piiramist või peatamist.

Teeme toiduohutuse tagamiseks nii plaanilisi kontrolle kui reageerime vihjetele. Vihjed võimaldavad avastada varjatud või tahtlikke rikkumisi, mis võivad muidu jääda märkamatuks. Toit, mille ohutuses ei ole võimalik kindel olla, ei tohi jõuda tarbijani.

Üheks vihjepõhise kontrolli markantseks näiteks on Lääne-Virumaal tuvastatud **ebaseaduslik lammaste religioosne tapmine**. Kontrolli käigus avastasid ametnikud 26

tapetud ja 14 veel elavat looma, kes olid märgistamata ja registrisse kandmata. Tegemist ei olnud nõuetele vastava tapamajaga, puudusid vajalikud load ja tingimused olid äärmiselt antisanitaarsed. Religioosne tapmine on Eestis lubatud üksnes rangelt reguleeritud tingimustel. See peab toimuma tegevusloaga ettevõttes, kus on tagatud loomade heaolu ja täidetud kõik hügieeninõuded.

Toiduohutuses on oluline osa ka riskide ennetamisel. 2025. aastal langetasime otsuse **peatada osaliselt AS Oskar Lihatööstuse tootmine**. Oluliseks aspektiks oli asjaolu, et käitleja ei olnud mõistnud rikkumiste ulatust ja võimalikku tekkivat ohtu tarbija tervisele. Kontrollide käigus tuvastasid ametnikud tõsiseid puudusi tootmiskeskkonnas. Sealt võetud proovid kinnitasid keskkonna saastumist ja toiduohutusnõuetele mittevastavust. Probleemid puudutasid ruumide ja seadmete puhtust, ehituslikku seisukorda ja kondensaadi korduvat tekkimist tootmisruumides. Sellised tingimused suurendavad toidu saastumise riski ja viitavad sellele, et ettevõtte ei ole rakendanud piisavaid meetmeid ohutuse tagamiseks. Valmistatud lihatoodetes ei tuvastatud patogeene, mistõttu tooteid turult ei kõrvaldatud ega kutsutud tagasi.

Toidu käitleja vastutusest kõneleb asjaolu, et **M.V.Wooli listeria kohtuasjas** nõustus ringkonnakohus suures osas ameti seisukohtadega. Ettevõtte tootmisüksuste sulgemise meede oli vajalik ja tootmiskeskonda ning toiduohutust pole võimalik teineteisest lahutada. Käitleja tootmiskeskond peab õigusaktide kohaselt olema selline, et välistatud oleks tootmiskeskonnast tingitud toidu saastumine. Juhul, kui selline olukord on tekkinud, peab käitleja oma tootmise puhastama viisil, et risk oleks viidud miinimumini. Ringkonnakohus leidis, et ettevõtte tegevuse peatamise otsus tuleks osaliselt tühistada logistikakeskuse osas, kuivõrd seda sai kohtu hinnangul käsitleda kalatööstusest eraldatud osana.

9. 2025. aasta järelevalvenumbrites

2025. aasta seisuga oli PTA järelevalve all:

17 000 toidukäitlejat

16 000 loomapidamiskohta

5000 söödakäitlejat

1100 taimetervise järelevalve all
olevat ettevõtet

2300 mahetootjat

260 taimekaitsevahendi turustajat